Mikko Dufva, Tutkija, TkT
Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy
Tekniikankatu 1 PL 1300, 33101 Tampere
mikko.dufva@vtt.fi
+358 40 765 8412

LAUSUNTO TULEVAISUUSVALIOKUNNALLE ASIASSA VNS 6/2017 VP VALTIONEUVOSTON TULEVAISUUSSELONTEON 1. OSA JAETTU YMMÄRRYS TYÖN MURROKSESTA

1. Lausunnon lähtökohdista

Tulevaisuusvaliokunta on pyytänyt minulta lausuntoa tulevaisuusselonteon ensimmäisestä osasta. Kiitän mahdollisuudesta lausua asiasta. Toimin tulevaisuusselonteon ensimmäistä osaa taustoittaneen hankkeen ”Dialogi, työ ja tulevaisuus” projektipäällikkönä ja taustaselvityksen ”Kohti jaettua ymmärrystä työn murroksesta” kirjoittajana. Lausunnossani keskityn erityisesti siihen, miten taustaselvitys on otettu huomioon ja mihin tulisi jatkossa keskittyä.

2. Yleisesti tulevaisuusselonteon ensimmäisestä osasta

Tulevaisuusselonteon ensimmäinen osa keskittyy siihen, miten työn oletetaan muuttuvan. Työn tulevaisuudesta puhutaan paljon ja työn murroksella tarkoitetaan useita erilaisia muutoksia työn kysyntään, tarjontaan ja luonteeseen liittyen. Tämän vuoksi taustatyössä pyrittiin tunnistamaan keskeiset muutoskulut ja siten tuomaan rakennetta keskusteluun työn tulevaisuudesta. Tämä sama pyrkimys on myös tulevaisuusselonteon ensimmäisessä osassa. Otsikossa mainittu ”jaettu ymmärrys” tulee siten käsittää kuvailevana, ei normatiivisena. Kyseessä ei ole virallinen totuus työn tulevaisuudesta vaan jäsennys työhön liittyvistä mahdollisista muutoskuluista, joihin tulee puuttua.

3. Tulevaisuusselonteon ensimmäisen osan suhde taustaselvitykseen

Tulevaisuusselonteon ensimmäisessä osassa on otettu taustaselvitys erinomaisesti huomioon. Työn muutoskulkujen jaottelu ja kehystys ovat jatkojalostuneet taustaselvityksessä esitetyistä. Valituissa painotuksissa heijastuu tämänhetkiset politiikan kannalta keskeiset kysymykset: työntekijän laillinen asema alustataloudessa, eriarvoisuuden vähentäminen, teknologian kehityksen vaikutus työpaikkojen määrään ja osaamistasosta huolehtiminen. Tulevaisuusselonteon ensimmäisessä osassa, samoin kuin taustaselvityksessä, ei tarjota valmiita vastauksia näihin kysymyksiin. Sen sijaan tavoitteena on ohjata keskustelua tulevaisuuden kannalta tärkeisiin asioihin. Kyseessä on ollut tietoinen rajaus.

4. Mihin jatkossa tulisi kiinnittää huomiota

Vaikka tulevaisuusselonteon ensimmäinen osa antaa kattavan kuvan työn tulevaisuuteen liittyvistä muutoksista, muutama asia jää vähemmälle huomiolle:

a) Oletukset työntekijästä. Tulevaisuuden työntekijä näyttäytyy usein verkostoissa sujuvasti luovivana ja jatkuvasti osaamistaan päivittävänä joustavana toimijana. Vähemmän puhutaan siitä, mihin tämä oletus perustuu ja millaisin keinoin voidaan tukea tällaisen toimijuuden kehittymistä. Tulevaisuusselonteon ensimmäisen osan lopussa näiden edellytysten luominen

nostetaan toki kysymykseksi. Jatkossa tulisi tuoda enemmän monipuolisuutta oletuksiin työntekijästä ja työntekijyydestä.

b) Sitominen keskusteluun siitä, mitä Suomessa ylipäänsä tehdään tulevaisuudessa. Yleisen luonteensa vuoksi tulevaisuusselonteon ensimmäisessä osassa ei juuri oteta kantaa siihen millaisia toimialoja tulevaisuudessa on ja millä sektoreilla työtä tehdään. Jatkon kannalta on tarpeen ottaa eri toimialojen muutokset ja skaalat huomioon.
c) Ilmastonmuutoksen vaikutukset. Ilmastonmuutoksen lieventämiseksi Suomen tulee siirtyä pois fossiilisten polttoaineiden käytöstä. Tällä on oletettavasti suuri vaikutus työn tekemisen tapoihin samoin kuin toimialoihin. Ilmastonmuutos myös lisää äärimmäisiä sääoloja, jolloin esimerkiksi sähkö- ja tietoverkkokatkot saattavat yleistyä. Tämä tulee ottaa huomioon digitalisaatiokeskusteluissa.

Yleisesti on tarpeen katsoa kuka tulevaisuudet määrittää ja miten tulevaisuuskuvia käytetään. Tulevaisuusselonteon ensimmäisen osan valmisteluun on suoraan ja välillisesti osallistunut laaja joukko eri tahoja, joten otsikon ”Jaettu ymmärrys” on siinä mielessä perusteltu. Jatkon kannalta on oleellista, että tulevaisuusselonteon ensimmäistä osaa käytetään keskustelun tukena ja jäsentäjänä, ei ainoan oikean tulevaisuuden määrittäjänä. Vaikka toisessa osassa keskitytään enemmän toimenpiteisiin, tulee työn tulevaisuudet pitää avoimina uusille määrittelyille. Työn tulevaisuuden suhteen on edelleen tarpeen pyrkiä kuvaamaan ja arkipäiväistämään realistisia, mutta toivottavia tulevaisuuskuvia.

Tampereella 15.11.2017

Mikko Dufva
Tutkija, Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy